

บทที่ 6

อัตราส่วนการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน

(Unequivalent exchange Ratio)

ในบทที่ 4 และบทที่ 5 การแลกเปลี่ยนสินค้าที่เท่าเทียมกันหรือไม่เท่าเทียมกันในตลาดอยู่ในเทอมความต้องการแรงงาน (labor requirement) ในบทนี้จะพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ของการได้รับประโยชน์ (favorability) หรือเสียประโยชน์ (unfavorability) ของภาคต่าง ๆ ในการแลกเปลี่ยนสินค้า

เมื่อพิจารณาอัตราส่วนของมูลค่าเพิ่มคำนวณทางรายรับ (received value-added) ต่อมูลค่าเพิ่มคำนวณทางผลผลิต (produced value-added) ในแต่ละภาค

$$(69) \quad e_j^* = \frac{\bar{N}_j}{N_j}$$

e_j^* เป็นระดับของการแลกเปลี่ยนที่ให้ประโยชน์ของสินค้าในตลาด (degree of favorability of commodity exchange in the market) ในที่นี้เรียกว่า อัตราส่วนการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันของภาคที่ j (sectoral unequivalent exchange ratio of the j th sector)

ซึ่งอัตราส่วนการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันของภาคต่าง ๆ นี้หมายความว่า ปริมาณความต้องการแรงงาน (labor requirement) ที่ประกอบในมูลค่าเพิ่มคำนวณทางรายรับในภาคนั้นต่อหนึ่งหน่วยมูลค่าเพิ่มทางผลผลิตจำนวนหนึ่งในภาคเดียวกัน เมื่ออัตราส่วนนี้มากกว่าหนึ่ง แสดงว่าภาคนี้ได้รับหน่วยของความต้องการแรงงานมากกว่าที่ขบวนการผลิตใช้ แต่ถ้าอัตราส่วนการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันในภาคนั้นเป็นหนึ่ง แสดงว่าการแลกเปลี่ยนสินค้าในตลาดนั้น เท่าเทียมกัน เพราะว่ามูลค่าเพิ่มคำนวณทางรายรับ เท่ากับมูลค่าเพิ่มคำนวณทางผลผลิต ถ้าอัตราส่วนการแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกันตัวเท่ากับหนึ่งแล้วการแลกเปลี่ยนใน

ตลาดจะเท่าเทียมกันด้วยนั้น มีอาจกล่าวได้จึงควรพิสูจน์ต่อไปก่อนดังนี้ โดยพิจารณาความต้องการใช้แรงงานโดยตรง (direct labor requirement) ดังนั้นอัตราส่วนการแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกันเป็น

$$(70) \quad e_{j.}^* = \frac{y_j^o}{\bar{y}_j}$$

จากความสัมพันธ์นี้ได้ว่า

$$e_{j.}^* \geq 1 \quad \text{เมื่อ} \quad y_j^o \geq \bar{y}_j$$

เมื่อ

\bar{y}_j หมายถึง ปริมาณความต้องการแรงงานที่จำเป็นต่อการผลิตเพื่อให้ได้รายได้ในภาคที่ j มูลค่าหนึ่ง (unit of labor requirement required to produce one value of sectoral income of the j th sector)

y_j^o หมายถึง ปริมาณความต้องการแรงงานในอุปสงค์ขั้นสุดท้ายรวมมูลค่าจำนวนหนึ่งที่ประกอบอยู่ในอุปสงค์ขั้นสุดท้ายรวมของคณงานและบุคคลที่มีใช้แรงงาน (unit of labor requirement in one value of aggregate final demand combined with workers' and non-workers' aggregate final demand)

จะเห็นได้ว่าในอุปสงค์ขั้นสุดท้ายรวม (aggregate final demand)

เมื่อ y_j^o มากกว่า \bar{y}_j ในภาคที่ j นี้การแลกเปลี่ยนสินค้าได้รับประโยชน์ในตลาด ซึ่งภาคนี้ได้รับความต้องการแรงงานบรรจุในอุปสงค์ขั้นสุดท้ายรวมมากกว่าส่วนที่ใช้รายได้ของภาคผลิต

$$(71) \quad y_j^o = \frac{y_w^W + y_p^P}{V_j + P_j}$$

ค่า y_j^o เป็นการเฉลี่ยค่า y_w และ y_p ที่ถ่วงน้ำหนัก โดย V_j และ P_j

เมื่อส่วนแบ่งแต่ละภาคไม่แตกต่างกัน ค่าของ y^0 ควรจะเป็นค่าเดียวกันเสมอ, ในกรณีนี้อัตราการเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันในภาคต่าง ๆ จะมีสัดส่วนอย่างเดียวกับความต้องการแรงงานโดยตรงในแต่ละภาค ดังนั้นการที่ค่า y_j^0 ถูกถ่วงน้ำหนักโดยค่า y_w และ y_p ทำให้ y_j^0 มีค่ามากกว่า $[y_w, y_p]_{\min}$ และต่ำกว่า $[y_w, y_p]_{\max}$ ส่วนแบ่งสัมพัทธ์ยังมีค่าสูงขึ้นแต่ก็ต้องอยู่ระหว่าง y_j^0 กับ y_p แล้วขอบเขตระยะแตกต่างของส่วนแบ่งสัมพัทธ์ของทุกภาคนั้นอยู่ภายในขอบเขตช่วงระยะแตกต่างของ y_j^0 อยู่ภายในขอบเขตจำกัดระหว่าง $[y_w, y_p]_{\min}$ กับ $[y_w, y_p]_{\max}$

เมื่อส่วนแบ่งระหว่างภาคไม่แตกต่างกับค่า y^0 เป็นค่าเดียวกัน ค่าอัตราการแลกเปลี่ยนขึ้นอยู่กับสัดส่วนของความต้องการแรงงานโดยตรงที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นจึงมาพิจารณาความต้องการแรงงานโดยตรงตามลำดับได้โดยพิจารณา ตัวอย่างว่าค่าความต้องการแรงงานโดยตรงนั้นเป็น \bar{y}_a และ \bar{y}_b สมมติว่า

$$\bar{y}_a > \bar{y}_b$$

แล้วค่า y_a^0 และ y_b^0 มีค่าเท่ากัน เมื่อส่วนแบ่งในภาคที่ a และที่ b เท่ากับระดับของ e_a และ e_b จะ เป็นไปตามลักษณะการแลกเปลี่ยนของ \bar{y}_a และ \bar{y}_b ดังนั้น

$$e_a^* > e_b^*$$

ดังนั้น ในกรณีที่ไม่มี ความแตกต่างกันในส่วนแบ่งสัมพัทธ์ (relative share) ในภาคนั้น ความสัมพันธ์แต่ละคู่ของความต้องการแรงงานโดยตรงกับอัตราการแลกเปลี่ยนที่ ไม่เท่าเทียมกันจะ เหมือนกัน

ส่วนกรณีที่มีความแตกต่างในส่วนแบ่งสัมพัทธ์ (relative share) ภายในภาค อัตราการแลกเปลี่ยน ไม่เท่าเทียมกันในภาคที่ a และภาคที่ b เป็น

$$e_a^* = \frac{y_a^0}{\bar{y}_a} \quad \text{และ} \quad e_b^* = \frac{y_b^0}{\bar{y}_b}$$

ถ้าความต้องการแรงงานโดยตรงของภาคเป็น $\bar{y}_a > \bar{y}_b$ จะได้

$$e_a^* < \frac{y_a^0}{y_b^0} \cdot e_b^*$$

ถ้า y_a^0 มากกว่า y_b^0 สถานการณ์ของอัตราแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกันของภาค เหล่านี้จะเป็น

$$e_a^* > e_b^*$$

แม้ว่า ความต้องการแรงงานโดยตรงของภาค a มากกว่าภาคที่ b, อัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันของภาค a จะมากกว่าภาคที่ b ด้วย

การพิจารณาอัตราส่วนมูลค่าเพิ่มคำนวณทางรายรับ (received value-added) กับมูลค่าเพิ่มคำนวณทางผลผลิต (produced value-added) ในส่วนรวม (aggregate) เป็น

$$(72) \quad e^* = \frac{\sum \bar{N}_j}{\sum N_j}$$

ค่า e^* เรียกว่า อัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันในส่วนรวม (unequivalent exchange ratio in the aggregate)

ซึ่งค่าอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันในส่วนรวมนี้สามารถคำนวณจากอีกสูตรหนึ่งคือ

$$(73) \quad e^* = 1 - \frac{(y_p - y_m)D}{\sum N_j}$$

การแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งหมดในตลาดจะ เท่า เทียมกันอย่างยุติธรรมได้ เมื่ออัตราส่วนการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันในส่วนรวม เท่ากับหนึ่ง ก็ต่อเมื่อดุลการชำระเงินขาดดุล (D) เท่ากับศูนย์คือ ไม่มีการขาดดุลในดุลการชำระเงิน หรือค่า y_p และ y_m มีค่าเท่ากัน

ในสถานการณ์ที่อัตราแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกันในสินค้ามากกว่าหนึ่ง ต่อ เมื่อ
ค่า y_p มีค่าน้อยกว่า y_m ทำให้ดุลการชำระเงินที่ขาดดุลนี้แสดงถึงบทบาทที่ให้ประโยชน์แก่
บุคคลที่มีใช้แรงงาน (non-worker) ที่กู้ยืมจากต่างประเทศ

ดังนั้นอัตราแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกันในภาคต่าง ๆ หรือในส่วนของเศรษฐกิจ-
กิจประเทศไทยในปี 2518 สามารถคำนวณได้จากข้อมูลสถิติที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งสามารถ
คำนวณได้ 2 วิธีคือ จากค่า (N_j, \bar{N}_j) และจาก (\bar{y}_j, y_j^o) ซึ่งค่า y_j^o คำนวณจาก
ความสัมพันธ์ที่ (70) ซึ่งจะแสดงในตารางที่ 15 ด้วย ส่วนค่า \bar{y}_j คำนวณจากบทที่ 4
และค่า (N_j, \bar{N}_j) มาจากการคำนวณในบทที่ 5 ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นอัตราแลกเปลี่ยน
ที่ไม่เท่าเทียมในภาคต่าง ๆ และส่วนรวมแสดงในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 อัตราส่วนการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน (Unequivalent Exchange Ratios)

ภาค ที่	มูลค่าเพิ่มที่ได้รับ (Received Value- added) \bar{N}_j หน่วย:คน:ล้านบาท	มูลค่าเพิ่มผลผลิต (Produced Value- added) N_j หน่วย:คน:ล้านบาท	อัตราการแลกเปลี่ยนที่ไม่ เท่าเทียมกัน (Unequivalent Exchange Ratio) e_j^* หน่วย : คน : คน (คำนวณจาก N_j/\bar{N}_j)	ปริมาณความ ต้องการแรงงานประกอบ ในอุปสงค์ขั้น สุดท้าย y_j^* หน่วย:คน:คน	ความต้องการ แรงงานโดย ตรง (Direct labor requi- rement) \bar{y}_j หน่วย:คน:ล้านบาท	อัตราการแลกเปลี่ยนที่ไม่ เท่าเทียมกัน (Unequivalent Exchange Ratio) e_j^* หน่วย : คน : คน (คำนวณจาก y_j^0/\bar{y}_j)
1	4,259,955.8683	14,825,792.7395	0.287334	51.0676	175.970610	0.2902052
2	272,628.3770	99,101.4638	2.751003	52.7059	18.976707	2.7773990
3	1,740,071.2932	162,417.6310	10.713562	54.1131	5.004972	10.8118680
4	623,998.5251	218,859.4198	2.851139	55.6025	19.331246	2.8763019
5	187,291.9471	109,575.2945	1.709253	53.8885	28.917202	1.8635447
6	129,663.1647	27,241.5931	4.759750	54.4106	11.331806	4.8015823
7	627,739.1977	40,179.1607	15.623502	55.7586	35.321589	1.5789540
8	122,361.7689	49,081.9626	2.493009	54.3643	21.613884	2.5152489
9	644,343.0006	85,413.9254	7.543770	54.4174	7.678014	7.0874317
10	201,010.9174	39,284.8581	5.116753	52.9306	10.247748	5.1650957
11	170,712.8994	28,488.5061	5.992343	52.7368	8.714208	6.0518179
12	835,054.6223	203,871.9134	4.095977	54.2431	13.252156	4.0931528
13	3,525,777.5482	983,592.4089	3.582559	54.6298	15.068195	3.6255039
14	1,012,282.1062	301,465.7528	3.357868	56.8976	16.980926	3.3506771
15	4,533,780.9088	1,329,938.7627	3.409015	58.5405	17.980926	3.2556999
รวม	17,318,672.1449	18,504,304.1224	0.935927 ¹	54.6502	53.5384	1.027664 ²

¹ จากการศึกษาตามสูตรที่ (72) แต่ถ้าคำนวณจากสมการที่ (73) จะได้อัตราการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันเท่ากับ 1.029521

² จากการศึกษาตามสูตรที่ (70)

พิจารณาอัตราความไม่เท่าเทียมกันในภาคต่าง ๆ เปรียบเทียบกับความต้องการ
แรงงานโดยตรง และความต้องการแรงงานทั้งหมด ซึ่งจัดตามลำดับของภาคที่ได้ดังนี้

e_j^*	1	5	8	2	4	14	15	13	12	6	10	11	9	3	7
\bar{y}_j	1	7	5	8	4	2	15	14	12	13	10	6	11	9	3
y_j	1	3	5	7	4	6	9	8	12	10	14	15	11	2	13

ถ้าระหว่างชุด e_j^* และ \bar{y}_j ในภาคต่าง ๆ เหมือนกัน ความหมายว่าไม่มีผล
กระทบจากความแตกต่างในส่วแบ่งสัมพัทธ์ (relative share) แต่ถ้ามีผลกระทบต่อ
ความแตกต่างภายในภาคในส่วแบ่งเชิงสัมพัทธ์ การจัดกลุ่มลำดับระหว่าง e_j^* และ \bar{y}_j
เหมือนกันในภาคที่ 1 (เกษตรกรรม), ภาคที่ 5 (หัตถกรรมไม้ และผลผลิตไม้), ภาค 8
(อโลหะ, ผลผลิตแร่), และภาคที่ 4 (สิ่งทอ และผลผลิตสิ่งทอ) เป็นกลุ่มภาคที่อัตรา
แลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน (unequivalent exchange ratios) มีค่าต่ำ ส่วนกลุ่ม
ภาคที่ 6 (กระดาษและผลผลิตกระดาษ, การพิมพ์) และในภาคที่ 10 (อุตสาหกรรม-
หัตถกรรมอื่นๆ) ภาคที่ 11 (สาธารณสุข) ภาคที่ 9 (เหล็ก, ผลผลิตเหล็ก, เครื่อง-
จักร) และภาคที่ 3 (อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ) เป็นกลุ่มภาคที่อัตราแลกเปลี่ยนที่
ไม่เท่าเทียมกัน (unequivalent exchange ratios) มีค่าสูง ส่วนในภาคที่ 12 (ก่อสร้าง)
กลุ่มมีอัตราความไม่เท่าเทียมกันในการแลกเปลี่ยนมีค่าปานกลาง แต่ในการพิจารณา e_j^*
เหล่านี้มีลำดับคล้ายกับ \bar{y}_j แต่ในภาคที่ 7 (เคมีภัณฑ์ยาง, ซีโตรเลียม) นั้น มีการ
เปลี่ยนแปลงลำดับสูงมาก พิจารณา e^* จะเป็นอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันมีค่าสูงที่
สุด แต่พิจารณา \bar{y} แล้ว \bar{y}_7 เป็นความต้องการแรงงานโดยตรงที่ใช้แรงงานโดยตรงจำนวน
มาก เพราะในการพิจารณาค่า e_j^* นั้นพิจารณาจากค่า N_7 กับ N_7 ของภาคที่ 7 จึงเห็น
ได้ว่ามูลค่าเพิ่มคำนวณทางรายรับสูงมากกว่ามูลค่าเพิ่มคำนวณทางผลผลิตมาก จึงทำให้ค่า
 e_j^* สูงมาก นอกจากนี้ภาคที่ 14 (การขนส่ง และสื่อสาร) ภาคที่ 15 (บริการ) ภาคที่ 13
(การค้า) เหล่านี้จึงมีลำดับเปลี่ยนแปลงไปไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากค่า \bar{y}_j และ y_j^0
ของภาคเหล่านี้แตกต่างกันมากนั่นเอง

นี่คือวิธีที่พิจารณาสถานการณ์ของอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันภายในภาคต่าง ๆ ในปี 2518 ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของความต้องการแรงงานโดยตรง ซึ่งเป็นปัจจัยแรงงานใช้ผลิตเพื่อให้ได้รายได้ในภาคต่าง ๆ และเห็นได้ว่าค่า e_j^* ไม่ว่าจะคำนวณจาก \bar{N}_j/N_j หรือคำนวณจาก y^0/\bar{y}_j ก็ตามค่าที่ออกมาจะใกล้เคียงกันแต่ก็มีบางค่าที่แตกต่างกันเช่น ในภาคที่ 7 นั้น ค่า e_7^* ที่คำนวณจาก \bar{N}_7/N_7 นั้นมีค่าที่สูงมาก แต่ e_7^* ที่คำนวณจาก y_7^0/\bar{y}_7 นั้นมีค่าต่ำ แต่จากการพิจารณาแล้วปรากฏว่าค่า e_7^* ที่คำนวณจาก \bar{N}_7/N_7 คือคำนวณทางมูลค่าเพิ่มนั้นมีความน่าเชื่อถือมากกว่า เพราะว่าความต้องการแรงงานที่บรรจุในภาคที่ 7 กระทบต่อภาคอื่น ๆ สูงมาก ซึ่งจะเห็นได้จากการพิสูจน์ต่อไปในบทที่ 8 ส่วนค่าอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันในส่วนรวม (e^*) พิจารณาได้ถึง 3 ค่า กล่าวคือ พิจารณาจากสมการที่ (72) คำนวณทางมูลค่าเพิ่ม ($\Sigma \bar{N}_j/\Sigma N_j$) ได้ $e^* = 0.935927$ แต่ถ้าพิจารณา e^* จากสมการที่ (73) คำนวณโดยคำนึงถึงผลการชำระเงินจะได้ค่า $e^* = 1.00010$ และเมื่อพิจารณาค่า e^* จากสมการที่ (70) คำนวณทางความต้องการแรงงานโดยตรง (y^0/\bar{y}) จะได้ค่า $e^* = 1.027664$ แต่จากการพิจารณาแล้วค่า e^* จากสมการที่ (73) นั้นมีความน่าเชื่อถือที่สุดจะกล่าวโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 8

เมื่อพิจารณาลำดับของชุดอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน (unequivalent exchange ratio e_j^*) เปรียบเทียบกับชุดของความต้องการแรงงานทั้งหมด (labor requirement : y_j) ของภาคต่าง ๆ นั้น จะเห็นได้ว่าภาคที่ 1 เกษตรกรรม ภาคที่ 5 หัตถกรรมไม้ และผลผลิตไม้ ภาคที่ 4 สิ่งทอ และผลผลิตสิ่งทออยู่ ณ ตำแหน่งที่มีลำดับการเสียประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนสินค้าในตลาด ทั้งนี้เพราะค่าของ e_j^* และ y_j มีค่าสูง ส่วนภาคที่ 10 อุตสาหกรรมอื่น ๆ ภาคที่ 11 สาธารณูปโภคอยู่ ณ ตำแหน่งที่มีลำดับการได้รับประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนสินค้าในตลาด เพราะค่าของ e_j^* และ y_j มีค่าต่ำ ส่วนภาคอื่น ๆ ลำดับของ e_j^* และ y_j นั้นมีลำดับกลับกันมาก เนื่องจากในการคำนวณ e_j^* ที่นำมาจัดลำดับนั้นคำนวณจาก \bar{N}_j กับ N_j ซึ่งค่าของ \bar{N}_j กับ N_j มีค่าความแตกต่างกันมาก จึงทำให้ลำดับอัตราแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกัน (e_j^*) กับลำดับของความต้องการแรงงานทั้งหมด (y_j) นี้แตกต่างกัน ดังนั้นการที่ลำดับอัตราแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกัน

มีลำดับไม่เหมือนกันกับลำดับของความต้องการแรงงานทั้งหมดจึงขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่าง N_j กับ N_j^* ว่ามีส่วนแตกต่างกันมากเท่าไร

ดังนั้นพิจารณาอัตราแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกัน (unequivalent exchange ratio) ตามตารางที่ 15 นี้ เห็นว่าภาคที่ 7 เคมีภัณฑ์ยาง ปิโตรเลียม, ภาคที่ 3 อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ, ภาคที่ 9 เหล็ก ผลผลิตเหล็ก เครื่องจักร, ภาคที่ 11 สาธารณูปโภค และภาคที่ 10 อุตสาหกรรมหัตถกรรมอื่น ๆ อยู่ในตำแหน่งได้รับประโยชน์ อาจกล่าวได้ว่าภาคเหล่านี้มีสัมประสิทธิ์ทุนสูง แสดงว่ามีการสะสมทุนไว้มาก และมีอำนาจในการแข่งขันที่แข็งแกร่งตามแต่ละภาคที่ดึงความมุ่งหวังไว้

แต่อัตราแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียม (unequivalent exchange ratio) เห็นว่าภาค 1 เกษตรกรรม, ภาคที่ 5 หัตถกรรมไม้ และผลผลิตไม้, ภาคที่ 8 อโลหะ ผลผลิตแร่ แต่อยู่ในตำแหน่งที่เสียประโยชน์หรือได้ประโยชน์เล็กน้อย ดังนั้นการสะสมทุนจึงมีน้อยและอำนาจในการแข่งขันนั้นอ่อนแอ ปัจจัยเหล่านี้ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของแต่ละภาค ซึ่งภาคเหล่านี้ไม่มีลักษณะการผลิตแบบทุนนิยม ดังนั้นการสะสมทุนจึงน้อย การแข่งขันจึงอ่อนแอ จึงทำให้คนงานในการประกอบอุตสาหกรรมเหล่านี้เสียเปรียบบุคคลที่มีใช้แรงงานในภาคเหล่านี้มาก

เมื่อพิจารณาอัตราแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกัน (unequivalent exchange ratio) ในส่วนรวมมีค่า 1.02952^1 ในปี พ.ศ. 2518 ของประเทศนี้ เห็นว่า y_p ของทั้งหมดเท่ากับ 64.3134 ล้านบาท มีค่าน้อยกว่า y_m เท่ากับ 65.5375 ล้านบาท หมายความว่า การที่ดุลการชำระขาดดุลมีบทบาทที่มีใช้คนงาน (non-worker) จากต่างประเทศ

การวัดที่กล่าวมานี้แสดงถึงผลได้ (gain) หรือผลเสีย (loss) จากการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน (unequivalent exchange) ของสินค้าทั้งหมดในตลาด แสดงโดย

$$(74) \quad e_j^* - 1$$

¹ จากการคำนวณตามสมการที่ (73)

มูลค่าเพิ่มทางรายรับ (received value added) มากกว่าหรือน้อยกว่ามูลค่าเพิ่มคำนวณทางผลผลิต (produced value-added) ต่อหนึ่งหน่วยของปัจจัยแรงงานโดยตรงในแต่ละภาค การวัดนี้เรียกว่า ได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ภายในภาคจากการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมของสินค้า (a sectoral gain or loss from unequal exchange of commodities)

คุณลักษณะและคุณสมบัติของการวัดนี้ได้จากอัตราของการแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกัน (ratio of unequal exchange) ในภาคต่าง ๆ จากสมการที่ (73) จะได้

$$e_j^* - 1 \begin{matrix} \geq \\ < \end{matrix} 0 \quad \text{สำหรับ} \quad y_j^0 \begin{matrix} \geq \\ < \end{matrix} \bar{y}_j$$

ความหมายในความสัมพันธ์ที่ (74) แสดง \bar{y}_j เป็นปริมาณความต้องการแรงงานที่จำเป็นใช้ผลิตได้รายได้หนึ่งหน่วยของภาคที่ j และ y_j^0 เป็นหน่วยของความต้องการแรงงานจำเป็นผลิตของอุปสงค์ขั้นสุดท้ายส่วนรวมจำนวนหนึ่ง (ซึ่งประกอบด้วย อุปสงค์ขั้นสุดท้ายของคณงานและบุคคลที่มีใช้แรงงาน) เมื่อ y_j^0 มากกว่า \bar{y}_j ภาคที่ j เป็นตำแหน่งการแลกเปลี่ยนที่ได้รับผลประโยชน์ในตลาด

ซึ่งก็เหมือนกันในส่วนรวมพิจารณาผลได้หรือผลเสียจากการแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกันของสินค้า (aggregate gain or loss from unequal exchange of commodities)

$$(75) \quad e^* - 1 = \frac{(y_m - y_p)D}{\sum N_j}$$

นี่คือผลได้หรือผลเสียรวมต่อหน่วยของปัจจัยแรงงานโดยตรงจากดุลการชำระเงินขาดดุล เครื่องหมายขึ้นกับค่า $(y_m - y_p)D$

ดังนั้นแสดงผลได้และผลเสียจากการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันของสินค้าต่าง ๆ ในแต่ละภาคโดยตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ผลได้หรือผลเสียจากการแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกันของสินค้า
(Gain or Loss from Unequivalent Exchange of
Commodities)

ลำดับ	ภาคที่	$e_j^* - 1$
1	เกษตรกรรม	-0.712666
2	เหมืองแร่ และการขุดหิน	1.751003
3	อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	9.713562
4	สิ่งทอ และผลผลิตสิ่งทอ	1.851139
5	หัตถกรรมไม้ และผลผลิตไม้	0.709253
6	กระดาษ และผลผลิตกระดาษ การพิมพ์	3.759750
7	เคมีภัณฑ์ ยาง ปีโตรเลียม	14.623502
8	อโลหะ ผลผลิตแร่	1.493009
9	เหล็ก ผลผลิตเหล็ก เครื่องจักร	6.543770
10	อุตสาหกรรมหัตถกรรมอื่น ๆ	4.116753
11	สาธารณูปโภค	4.992343
12	ก่อสร้าง	3.095977
13	การค้า	2.582559
14	การขนส่ง และสื่อสาร	2.357868
15	การบริการ	2.409015
	ส่วนรวม ¹	-0.067073
	หรือ ส่วนรวม ²	0.000050
	หรือ ส่วนรวม ³	0.27664

¹ คำนวณตามสมการที่ (72) แล้วจึงนำหนึ่งมาลบออก

² คำนวณตามสมการที่ (73) แล้วจึงนำหนึ่งมาลบออก

³ คำนวณตามสมการที่ (74) แล้วจึงนำหนึ่งมาลบออก

ผลปรากฏว่าภาคที่ 1 (เกษตรกรรม) ตำแหน่งเสียประโยชน์อย่างสมบูรณ์ (absolutely unfavorable position) ในการแลกเปลี่ยนสินค้า เพราะ $(e_j^* - 1)$ มีค่าเป็นลบ เห็นได้ว่าได้รับผลเสีย (loss) จากการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันในการแลกเปลี่ยนสินค้าต่าง ๆ ในตลาดส่วนภาคอื่น ๆ ที่เหลือมีค่า $(e_j^* - 1)$ เป็นลบ จึงได้รับผลได้ (gain) จากการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันของสินค้าต่าง ๆ ในตลาด ภาคเหล่านี้ จึงเป็นตำแหน่งการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ได้รับประโยชน์อย่างสมบูรณ์ (absolutely favorable commodity exchange positions)

แต่ในส่วนรวม $(e^* - 1)$ ทางพิจารณาจากสมการที่ (73) คือคำนวณจากมูลค่าเพิ่มสินค้า $(e^* - 1) = -0.064073$ ซึ่งเป็นค่าที่ไม่น่าเชื่อถือ ทั้งนี้เพราะการคำนวณจากสมการนี้ $(\Sigma N_j / \Sigma N_j)$ ใช้ค่าผลรวมเฉลี่ย ซึ่งมีภาคที่ 16 (ส่วนอื่น ๆ ที่มีได้ระบุไว้) ที่ได้ตัดทิ้งไปเพราะไม่มีค่าจ้างและกำไร จึงมิได้นำมาเฉลี่ยด้วยทำให้ค่า $(e^* - 1)$ เป็นลบ

ส่วนการพิจารณาค่า $(e^* - 1)$ จากสมการที่ (70) คือคำนวณจากแรงงานโดยตรงค่า $(e^* - 1) = 0.027664$ เป็นค่าที่น่าเชื่อถือได้ก็ตามแต่การคำนวณจากสมการนี้ (y^0 / \bar{y}) ใช้ค่าผลรวมเฉลี่ย แต่มิได้คำนวณภาคที่ 16 มาเฉลี่ยด้วย จึงทำให้ $(e^* - 1)$ นี้ยังไม่น่าเชื่อถือเท่าที่ควร

ส่วนการพิจารณาค่า $(e^* - 1)$ ทางสมการที่ (73) คือคำนวณจากความต้องการแรงงานทั้งหมดที่ประกอบในสินค้าที่บุคคลที่มีใช้แรงงานบริโภคกับความต้องการแรงงานทั้งหมดที่ประกอบในการนำเข้า และดุลการชำระเงินนั้นนำเอาภาคที่ 16 มาพิจารณาด้วย ค่า $(e^* - 1) = 0.029521$ จึงเป็นค่าที่น่าเชื่อถือมากที่สุด แต่ที่ค่า $(e^* - 1)$ ในส่วนรวมควรจะเป็นศูนย์ ถ้าไม่มีการกั๊ยมเงินตราจากต่างประเทศ แต่ในที่นี้พิจารณาค่าของ $(e^* - 1)$ มีการกั๊ยมจากต่างประเทศด้วยค่านี้นจึงไม่เป็นศูนย์ แต่มีค่าเป็นบวกจึงแสดงให้เห็นว่าการขาดดุลการชำระเงินนั้นมีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจไทยปี 2518 นั้นด้วย